

Київська влада в дзеркалі демократії

Людмила Кормич,
доктор історичних наук, професор

Кресіна І. О., Коваленко А. А., Молибога Р. М., Перегуда Є. В.
Демократія і регіональна еліта: політико-правові проблеми влади в столиці України – місті Києві: Монографія. – К.: Логос, 2005. – 216 с.

Інститут держави і права ім. В. Корецького Національної академії наук України випустив монографію, яка одразу привернула увагу як науковців – юристів і політологів, так і працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Приступала до рецензування книги з побоюванням, а чи не є вона суто політичним, а не науковим твором? Адже предмет дослідження становлять питання, які сьогодні перебувають у центрі зацікавлення політиків, а два співавтори монографії працюють в органах міської влади Києва на районному рівні, а один з них є й активним політичним діячем. Власне, навіть назва книги у цьому зв'язку може стати провокативною. Якщо друга її частина – „Політико-правові проблеми влади в столиці України – місті Києві” – в цілому не виходить за межі наукової коректності, то перша – „Демократія і регіональна еліта” – одразу викликає потужний асоціативний ряд. Зокрема, чи мали на увазі автори проблему включеності еліти до демократичної трансформації суспільства, чи вони тут подали антонімічні категорії? Яку роль відіграє сполучник „і” – поєднувальну чи протиставляючу (на кшталт *versus* чи *contra*)?

Проте мої побоювання виявилися марними. Незважаючи на те, що книга не вільна від оцінок, які можуть здатися дискусійними, вона є цілком науковим дослідженням. Адже політична теорія від політичної пропаганди відрізняється, насамперед, тим, що кожне положення першої, яким би воно не було новаторським, має бути не просто проголошене, а й аргументоване. І цієї вимоги автори повністю дотримуються.

Більше того, поєднання, так би мовити, спостереження „зсередини” за процесами розвитку міської влади в столиці України з науковим аналізом об'єкта дослідження дало науковцям змогу зберегти компроміс між об'єктивним та ціннісним підходами, поєднати аналіз історії становлення міської влади з дослідженням перспектив її розвитку, з

оцінкою їх з точки зору цінностей, які автори поділяють у питаннях суспільної еволюції.

Причому, такі цінності не беруться абстрактно, а виводяться з об'єктивних тенденцій соціального розвитку. Так, цінність демократії виводиться з історичного аналізу, який у авторському викладі доводить вичерпаність маніпулятивних сценаріїв суспільного розвитку, виняткову можливість забезпечення подальшого розвитку суспільства за рахунок ініціативи кожного громадянина.

Отже, стає зрозумілим, як автори ставляться до деяких теоретичних дискусій, які сьогодні точаться навколо предмета їх дослідження. Зокрема, вони вважають абстрактною жорсткість дискусії між прихильниками громадівської і державницької концепції місцевого самоврядування. Автори доводять, що ці концепції доречно розглядати крізь призму теорії самоорганізації суспільства. В сучасному глобалізованому світі ця самоорганізація відбувається на різних рівнях – від родини, про яку в радянські часи влучно казали, що це первинна клітинка суспільства, до рівня міжнародної спільноти. Без самоорганізації на низовому рівні не може бути демократії на рівні загальнонаціональному.

Ці теоретичні засади дають авторам книги змогу розв'язати ще одну цікаву, але, як випливає з монографії, значною мірою уявну суперечність між теорією і практикою. Ми дуже часто критикуємо місцеву (не лише київську) владу за бюрократизм, корумпованість тощо. Водночас, коли починаємо вести теоретичні дискусії, подекуди не припускаємо, що місцеве самоврядування може бути елементом якогось іншого правління, окрім демократичного. Виходячи з концептуальних положень, автори роблять висновок, що демократизм місцевого самоврядування не прямо пропорційний обсягу повноважень органів місцевого самоврядування, що самоврядування на локальному рівні не може бути демократичним, якщо в його межах не існує широкої ініціативи громадян і структур громадянського суспільства нижчого рівня, а з іншого боку – якщо демократичним не є все суспільство. Взагалі, як зауважують автори, функціонування місцевого самоврядування, зокрема його забезпечення на рівні загальнонаціонального законодавства, співвідноситься з діяльністю органів місцевого самоврядування, як ціле з частиною. Так само, як і поняття місцевого управління співвідноситься з поняттям місцевого самоврядування.

Ще один момент дослідження, який привертає увагу, стосується етапів розвитку місцевого управління в перехідний період. Виокремлюючи їх, автори особливо ретельно аналізують етап, який вони називають бюрократичною консолідацією. Цікавим є визначення авторами (внаслідок аналізу соціальних та політичних процесів) альтернатив розвитку системи місцевого управління, коли ресурси бюрократичної консолідації

вичерпуються. Отже, цей аспект дослідження має методологічне значення, оскільки зроблені авторами висновки стосуються не лише місцевого управління та місцевого самоврядування, а й організаційного розвитку будь-якої підсистеми суспільства.

Це, звичайно, не означає, що з усіма висновками, поданими у монографії, можна погодитися. Зокрема, можуть виникнути сумніви, чи достатньо підстав для того, щоб стан місцевого управління називати консолідацією як такою, адже самі автори вказують на несамодостатність системи міського управління, її велику залежність від зовнішніх стимулів розвитку, зокрема – діяльності центральних органів державної влади та загальнонаціональних політичних еліт.

Цікавими є й розділи, присвячені аналізу розвитку законодавчої бази функціонування міської влади в Києві, становленню місцевих еліт, взаємодії міської влади з інститутами державної влади та загальнонаціональними елітами. Звертає на себе увагу результат вивчення зв'язку розвитку міської влади і становлення будівельного комплексу столиці, що взагалі може стимулювати появу нового напрямку соціологічних, політологічних та правових досліджень.

Теоретична цінність монографії не обмежується проблемами розвитку місцевого управління. Зокрема, в ній наявні, хоча й фрагментарно, окремі елементи нової концепції розвитку партійної системи України. Як відомо, становлення політичних партій у нас часто аналізується крізь призму входження бізнесу в політику. Пояснюючи крах, якого зазнали, зокрема, стосовно впливу на прийняття рішень щодо управління столицею, партії, які виникли на межі 1980 – 1990-х років, і, водночас, нинішнє зростання ролі політичних партій, автори висувають гіпотезу, згідно з якою розвиток партій є наслідком плюралізації і структуризації політичної влади, яку Україна успадкувала від радянських часів. Проте для того, щоб глибоко оцінювати ці положення, треба, аби відповідні процеси стали предметом окремого дослідження, а зазначені положення набули абрисів більш-менш цілісної концепції.

Будемо сподіватися, що автори чи їхні послідовники знайдуть можливість продовжити цю працю. Йдеться не лише про подальший розвиток означених концептуальних положень, а й про ті проблеми, які лишилися поза розглядом. Зокрема, чекатимемо на детальніший аналіз розвитку місцевого управління на районному рівні, внутрішніх процесів у органах місцевого самоврядування тощо.

Таким чином, рецензована монографія стала вагомим внеском у розвиток політичної науки в цілому та регіональних досліджень зокрема. Проте остаточно оцінити її, звичайно, мають читачі – усі, хто цікавиться відповідними фундаментальними та прикладними проблемами політології.